

Budapesti Levéltári Mozaikok

2024/11. szám

DOI: [10.56045/BLM.2024.11](https://doi.org/10.56045/BLM.2024.11)

ISSN: 2939-6921

URL: <https://leveltarimozaikok.bparchiv.hu/2024/09/13/leveltari-mozaikok-104/>

BIRÓ AURÉL

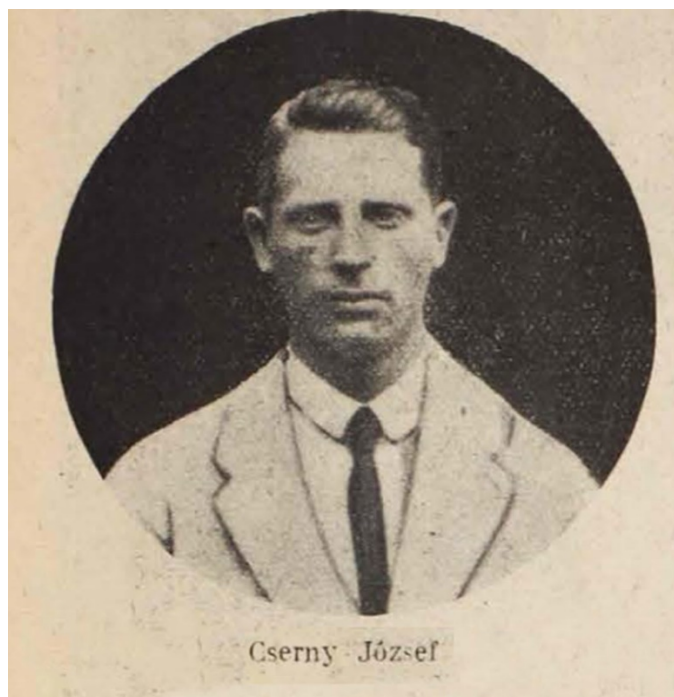
Cserny József és a Lenin-fiúk, a proletárdiktatúra budapesti vörös terrorcsapata

A Tanácsköztársaság idején tevékeny szerepet játszott személyek közül Cserny József a kevésbé ismertek közé tartozik a köztudatban. Neve – nem véletlenül – kimaradt a későbbi munkásmozgalmi lexikonokból, pedig Cserny és a vezetése alatt 1919. március végén megalakult Lenin-fiúk fegyveres (a perekben terroristának nevezett) alakulat Kun Béla és közvetlen környezete támogatását élvezte. A Tanácsköztársaság legfőbb vezetőinek tudomása volt az alakulat által végrehajtott gyilkosságokról, fosztogatásokról, túszejtésekről, számos esetben ők adták ki a parancsot a megtorlásokra. A tanulmány Cserny József pályafutását, a Tanácsköztársaság alatti tevékenységét, valamint fegyveres (terrorista) csapatok megszervezésében játszott szerepét mutatja be.

Kulcsszavak: Tanácsköztársaság, 1919, proletárdiktatúra, Lenin-fiúk, terroristák, Cserny József, túszejtés, rekvirálás, gyilkosság, Dunába lőtt áldozatok, megfélemlítés

Ki volt Cserny József?

Cserny József¹ 1892. március 18-án született Budapesten, egy VI. kerületi, Nagy János u. 34. alatti ház félemeletén, később a IX. Ranolder u. 23. alatt lakott. Református vallású volt, nőtlen, öt elemi végzettségű, bőrmunkásként dolgozott, majd nyolc évig tengerész volt. Apja Cserny József, anyja Tuniák Paula, két testvére volt, Mária² és Gyula Ernő. Az első világháború előtt a haditengerészetnél szolgált. 1918 őszén Szovjet-Oroszországba szökött, ahol találkozott Kun Bélával. Hamarosan csatlakozott a magyar kommunisták csoportjához, Moszkvában elvégezte az egyhónapos kommunista agitátorképzőt, ahol Kun Béla (1886–1938/1939?) és Vántus Károly (1879–1927)³ oktatta. 1918 decemberében visszatért Magyarországra, ekkor már a kommunista párt tagja volt. A Károlyi-kormány idején belépett a tengerész nemzetőrségbe, ahol kommunista agitációt fejtett ki, valamint tengerésztársaival megszervezte az 1918. november 24-én megalakult Kommunisták Magyarországi Pártja XIII. kerület, Visegrádi utca 15. alatti székházának⁴ és a *Vörös Újság* szerkesztőségének fegyveres védelmét. A kommün első napjaiban Cserny József Kun Béla megbízásából először a Falk Miksa utcai forradalmi tengerészekből verbuvált különítményt, tagjait a Ferdinánd laktanyában (I. Nádor tér 2., ma Kapisztrán tér) helyezték el. Vágó Béla (1881–1939) belügyi népbiztoshelyettes 1919. március végén kiutalta nekik a Batthyány-palotát, (VI. Teréz krt. 9., később 13.)⁵ ahol Cserny különítményét már Lenin-fiúknak hívták. 1919. április 26-án a Hunyady-palotát (VIII. Trefort u. 3–5.)⁶ is lefoglalhatta a különítménye számára.

1. kép. Cserny József. (Tolnai Világlapja, 1919. szeptember 6. 7. p.)

¹ Cserny életrajzi adatai az 1919. augusztus 1. és 2021. december 22. között a Budapesti Büntetőtörvényszéken indult ún. *kommunista perek* iratanyagából származnak: BFL VII.5.c. B.Kgy. 8931/1919.; BFL VII.102.a. 305/1919. Ld. még: Biró 2019. 270. p.

² Életrajzi adatait ld. uo. 270–271. p.

³ Életrajzi adatait ld. uo. 496. p.

⁴ A párt 1918. december 1. és 1919. március 21. között ebben a házban működött.

⁵ Biró 2014. 41. p.

⁶ Uo. 49. p.

Amikor a Forradalmi Kormányzótanács szociáldemokrata népbiztosai tudomást szereztek a csapat rémtetteiről, fellépésük nyomán 1919. május 3-án feloszlatták a csoportot⁷ és különböző alakulatokhoz helyezték el őket. Cserny 1919. május 15. után július 8-ig az Országházban, szűkített jogkörrel, nagyobb ellenőrzés alatt működött tovább, a Vörös Őrség Országos Főparancsnoksága Politikai Nyomozó Osztályának V. alosztályát vezette. 1919. július elején az alosztályt feloszlatták, és egy részét a Mozdony utca 40. alá vezényelték Bandl Ferenc⁸ különítménye alá, ahol Cserny felállította az úgynevezett Cserny-zászlóalj: nevükhöz fűződik a Mozdony utcában három csendőr ellen elkövetett kegyetlen gyilkosság. 1919. július 25-én Kun Béla elrendelte a Lenin-fiúk lefegyverzését. A Cserny-zászlóalj 1919. július 29-ére szétszéledt, feloszlott.⁹

Batthyány-palota (I. számú politikai terrorcsapat) *A Lenin-fiúk alakulat megszervezése*

Budapesten több, belügyi alárendeltség alatt álló fegyveres terrorista alakulat működött, ezek közül a Lenin-fiúknak nevezett kb. 370 fős egység a legismertebb. A csoport a Tanácsköztársaság kikiáltása után az V. kerületi Falk Miksa utca 9. alatti tengerészlaktanyában (Károly főherceg laktanya)¹⁰ lévő alakulatok tagjaiból szerveződött. A csapat létszáma, illetve az őrséget adók száma és az elhelyezési dátumaik a kihallgatási jegyzőkönyvekből egyértelműen nem rekonstruálhatók.

2. kép. A Nádor laktanya homlokzata. Klösz György, 1890–1910. (BFL XV.19.d 1.08 009)

⁷ Biró 2014. 16. p.

⁸ Személyéről: Biró 2019. 244. p.

⁹ Biró 2014. 19., 20. p.

¹⁰ Uo. 39., 40. p.

A különítmény először az I. kerületi Nádor tér 2. alatti Ferdinánd (Nádor) laktanyában¹¹ helyezkedett el (ma Hadtörténeti Múzeum, Kapisztrán tér 2–4.). Cserny alá még csak 35–40 fő tartozott, egy kivételével mind matróz volt. Cserny József ekkor még matrózkülönítménynek nevezte magukat.

Amikor Kun Béla először beszélt Cserny Józseffel egy különítmény megszervezéséről, akkor még csak néhány fős testőrségre gondolt. Ehhez 6–7 tengerészt, maga Cserny választott ki. Hamarosan közel 30 önként jelentkezőt vettek fel, majd Cserny megbízást adott Groó Gézának (1887–1919),¹² hogy toborozzon megbízható embereket. Gábor Mózes (1888–1980)¹³ ideiglenes laktanyaként az említett Ferdinánd kaszárnyát jelölte ki számukra, ahol három szobát foglaltak el 20-20 ágygal. Ott a csapat csak pár napig tartózkodott. Ekkor megjelent Groó Géza az általa kiválasztott tengerészekkel. Cserny a jelentkezőkkel közölte a teendőket. A belépést megelőző, felvételi vizsgának megfelelő megbeszélés folyamán elhangzottak sokat elárulnak az alakulatba belépő egyének jelleméről: *Nálunk a pince bűdösödik a hulláktól. Tudjátok tehát hová jöttök. Egy kis burzsuj vértől nem kell megijedni, ha azt mondják, hogy valakit el kell tenni láb alól, nem kell citerázni, hanem egy-kettőre belelőni, ha az apádat, vagy anyádat kell megölni, ezt a parancsot is teljesíteni kell.*¹⁴

Cserny József a terrorcsapatát a Batthyány-palotában, majd a Trefort utcai Hunyady-palotában állította fel. Innen mentek őrséget adni a Szovjetházba,¹⁵ a Markó utcai forradalmi törvényszékhez (V. Markó u. 18–20., az épületben korábban a Magyar Királyi Állami Főreáliskola működött.)¹⁶ További személyeket küldtek még a város más fontos pontjaira, köztük a Gellérthegyre is.¹⁷ Május elejétől az Országház kapuőrségét szintén a Lenin-fiúk adták.¹⁸

¹¹ Rotter 1979. 100–109. p. A laktanya a Tanácsköztársaság idején Karl Liebknecht nevét vette fel. BFL XV.17.e.306 190. doboz. Tudományos dokumentáció. 27. p.

¹² Groó Géza (1887–1919) A kommün alatt Cserny terrorcsapatának tagja. Az Országházban a Belügyi Népbiztosság Politikai Nyomozó Osztályának V. alosztályában szolgált. 1919. szeptember 2-án letartóztatták. 1919. december 18-án végezték ki a Margit körúti fogházban. BFL VII.12.b. 180078/1920. Groó Géza.; Biró 2019. 306. p.

¹³ Gábor Mózes (1888–1980) (Judkovics, Londonban Mister Mózsi, Bécsben Herr Mózsi, Moszkvában Mózsi elvtárs) ügyvéd. Az I. világháború alatt orosz fogságba esett. 1918-ban csatlakozott a bolsevikokhoz, 1919. február 20-án tért vissza Magyarországra. A kommün alatt a Vörös Hadseregben belül két nemzetközi ezredet szervezett. A kommün bukása után a felelősségre vonás először Bécsbe, onnan Szovjet-Oroszországba szökött, innen ment 1923-ban a Csehszlovákiához csatolt Ungvárra. Ügyvédként dolgozott a Csehszlovák Kommunista Pártban. 1939-ben, Kárpátalja visszacsatolásakor Londonba költözött, ahonnan csak 1945 után tért vissza az akkor Szovjetunióhoz került Ungvárra. Az SZKP-ban folytatta a munkáját. 1980. március 17-én halt meg Budapesten, a Farkasréti temetőben temették el. Biró 2019. 296–297. p.

¹⁴ BFL VII.5.c. B.7075/1920. Cserny József vallomása alapján. 3–5. fólió. Ld. még Stocker 1920. 38–39. p.

¹⁵ Az I. számú Szovjetház, a korábbi Hungária Nagyszálló, (IV. Türr István utca 1. és a Mária Valéria utca 6. és a Ferenc József rakpart 30–31.). Amikor 1919. április első felében a népbiztosok átköltöztek a Hungária Nagyszállóba, a Szovjetházban szolgáló őrség számát négyről tíz főre emelték. Az épületnek volt kapu- és tetőőrsége. Biró 2019. 98–104. p. Az őrségnek ügyeletesszobája is volt. Árkus 1960. 93. p.

¹⁶ Biró 2019. 109. p.

¹⁷ Uo. 291. p.

¹⁸ Rotter 1979. 100–109. p.

3. kép. Cserny József és a forradalmi tengerészek. (Árkus 1960. 14. p.)

A Lenin-fiúk és Cserny József felettesei

Ahogy már említésre került, Csernyék 1919 március végén¹⁹ kb. 180 fővel rendezkedtek be a kétemeletes Batthyány-palotában. A csapatnak külön szolgálati és szervezeti szabályzata nem volt. Cserny Józseffel szóban közölték, hogy a kormányzótanács rendelkezése alatt áll. A gyakorlatban Cserny naponta ment kihallgatásra Kun Bélához, Vágó Bélához, Korvin Ottóhoz (1894–1919), az országos politikai nyomozó testület főnökéhez, ifj. Szántó Rezsőhöz (1892–1970),²⁰ a karhatalmi főparancsnokhoz és Jancsik Ferenchez (1882–1938),²¹ a Vörös Őrség főparancsnokához. Mellettük még Landler Jenő (1875–1928), Böhm Vilmos (1880–1949), a Kun-iroda tagjai, az Országházba kerülése után Guzi János (1884–?), a politikai nyomozótestület vezetője és az ő helyettesei, Sallai Imre (1897–1932) és Sámuel Ferenc (1891–?) is rendelkeztek vele. Csernyvel röviden, telefonon közölték a rendelkezéseket, írásban csak egyetlen utasítást kapott, Landler és Kun aláírásával, amikor Gödöllőn kellett megjelennie a hadsereg főparancsnokságán a teljes autóparkkal és embereivel. Gazdaságilag a Belügyi Népbiztosság alá tartoztak.²²

¹⁹ 1919. március 28-án már biztosan az épületben voltak, mert Sohr Dezsőt ekkor vették fel a csapatba. BFL VII.5.c B.Kgy. 5852/1920.

²⁰ Személyére ld. Biró 2019. 432. p.

²¹ Személyére ld. Uo. 333–334. p.

²² BFL VII.5.c B.Kgy.8746/1920. I. kötet. 58–65. fólió.

4. kép. Az egykori Batthyány-palota homlokzata. (BFL XV.17.e.306 989. doboz, 2126.)

Az egység a Batthyány-palotában vette fel a „politikai terrorcsapat” nevet,²³ s Cserny későbbi vallomása szerint ő használta először a Lenin-fiúk elnevezést.²⁴ A hivatalos elnevezésük *Belügyi Népbiztosság politikai osztályának különítménye volt*, Ez állt a bélyegzőjükön is. Az épületre május 1-jén piros szalaggal kiírták: „Kun-Vágó laktanya”.²⁵ Klein Béla vallomása szerint a felirat: *Vágó-Kun laktanya Lenin-fiúk*, és egy terror katona rajza is látható volt, amint egy keselyűvel viaskodott.²⁶

²³ BFL VII.5.c B.Kgy.10303/1919. V. kötet. 497. fólió. Cserny József vallomása: *Én voltam a terror csapat vezetője, Kun Béla megbízásából. ... Trefort utcában Bertók és Gulyás volt a parancsnok*. A Batthyány-palotán lévő teljes felirat: „A Forradalmi Kormányzótanács terrorcsapata.” Böhm 1946. 292. p.

²⁴ BFL VII.5.c B.Kgy.8931/1919. Cserny József 1919. szeptember 1-jei gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyv alapján: *...a Batthyány palotába kerültünk, vettük fel a „terror csapat” nevet, ha jól emlékezem Vágótól ered az elnevezés. Később én használtam először a Lenin fiúk elnevezést.*

²⁵ BFL VII.5.c .2568/1920.

²⁶ Klein Béla a 6. szakaszba volt beosztva, őrfeladatot is ellátott, állandóan gyakorlatoztak. BFL VII.5.c Kgy.2029/1920. Amikor 1919. május 6-án Stern Hugót felvették a felirat még kint volt. Biró 2019. 458. p.

5. kép. Cserny József, Papp Sándor, Radányi Kornél, Nebel József, Natusek Szaniszló.
(BFL XV.23)

Toborzás

A tulajdonképpeni toborzás akkor vette kezdetét, amikor Cserny kb. 40 emberével a Ferdinánd laktanyából átment a Batthyány-palotába. A csapatba bárki önként jelentkezhetett, magyar jelentkezők mellett számos oroszországi, lengyel és osztrák születésű volt. Cserny azonban csak azokat vette fel, akiket előtte személyesen nem ismert, és a népbiztosok egyike vagy annak környezete ajánlotta őt. Később már olyanokat is felvett, akiket két megbízható terrorista javasolt, de azoktól személyes jóállást követelt meg. A fegyveresek közül többen harcoltak az I. világháborúban, vagy büntetett előéletűek voltak. Nagy volt a karhatalmak közötti átjárás: számosan a korábbi, a Budapesti Népszerűség, nemzetőrség soraiból, vagy a diktatúra alatt a Vörös Őrségből, illetve a szovjet Vörös Hadseregből csatlakoztak Csernyékhez. A jelöltek célja a frontszolgálat elkerülése volt, mert számukra könnyebb volt a fegyvertelen, kiszolgáltatott embereket rettegésben tartani. Ha innen kikerültek, akkor vagy a Vörös Őrséghez, esetleg másik terrorcsapatba távoztak, vagy amitől legjobban tartottak, besorozták őket a Vörös Hadseregbe. Jobb esetben az utóbbinál valamelyik népbiztos fegyveres kísérői lettek. Aki egyiket sem vállalta, az egyszerűen megszökött a teljes felszereléssel és a bujkálást választotta.

A jelentkezőknél az irodavezető volt jelen, ő vette át az élelmezési és szolgálati jegyeket.²⁷ A felvettek nevét az ajtóra írták ki.²⁸ Cserny már az elején figyelmeztette a jelentkezőket, hogy feltétlen engedelmességet követel meg tőlük. A jelentkezők elszántságát Cserny vagy a terrorista tagok többször próbára tették.

A terrorcsapat felépítése, felszerelése

Cserny József terrorcsapata három szakaszból állt. A csapat egyik tagja vallomásaiban már nyolc szakaszból tett említést, ebből csak 3-4 volt állandóan a Batthyány-palotában, a többi különböző vidéki helyekre rendelték ki. Az első három szakasz parancsnokai mindig elkísérték vidékre Szamuely Tibort (1890–1919), a Vörös Hadsereg Rögtönítélő Törvényszék karhatalmi különítményének vezetője volt, aki különvonattal járta az országot. A különítmény tagjai vidéken hajtották végre a kegyetlen gyilkosságokat, fosztogatásokat.²⁹ A szakaszokból kerültek ki a járőrparancsnokok is, akik a városba kiküldött járőrszolgálat vezetői voltak.³⁰

A csapatban tengerészek, tüzekek, géppuskások és műszakiak voltak. Szamuely utasítására a mátyásföldi repülőtéren lévő teljes pilótaruha-készletet a Batthyány-palotába vitték. Ezért lehetett látni a palota előtt álló kapuőröket fekete bőrkabátban, fekete bőrnadrágban, derékszíjában kézigránatokkal és rohamkéssel.³¹ A ruházat kabátból, nadrágból és bőr kamásliból állt. A ruha színe fekete és zöld volt. Cserny 200 komplett öltönyt vett át, amellyel felszerelte az embereit.³²

1. táblázat A különítmény általános fegyverzete.

(BFL VII.5.c. B.7075/1920. Cserny József vallomása alapján. 10–11. folió)

gyalogági 3,5 cm-es ágyú,	12 db
7,5 cm-es táborigényű	8 db
14 cm-es aknavető	6 db
9 cm-es aknavető	6 db
gépfegyver	24 db
kézigránát	600 db
német gránát	150 db
tojásbomba	300 db
teherautó munícióval	13-14 db
személyautó	10 db
teherautó	13 db

Egy fegyveres teljes felszerelése a következő volt: 1 stucni (golyós fegyver), 1 Steyer pisztoly, bajonett, rohamkés, kézigránát és tojásgránát. A kézigránátból és a tojásgránátból –

²⁷ BFL VII.5.c. B.Kgy.3783/1920.

²⁸ Biró 2019. 410–411. p.

²⁹ Uo. 88–94. p.

³⁰ Árkus 1960. 33. p.

³¹ Uo. 28–29. p. BFL VII.5.c Kgy.9699/1919.

³² BFL VII.5.c B.7075/1920. Cserny József vallomása alapján. 10. folió.

akciónként – annyit vettek magukhoz, amennyit csak akartak. Cserny emberei állandóan felfegyverkezve járták a fővárost.

A terrorcsapatnak megkülönböztető jelvénye nem volt. Egyesek vörös csillagot hordtak a sapkájukon vagy a mellükön. Amikor Cserny csapata Gödöllőre távozott, tagjai a felszerelést és a ruházatot magukkal vitték. A leszerelt ruhái és fegyverei közül 50 komplett felszerelést a gödöllői főhadiszálláson beszállítottak, Cserny 11 teljes bőrruha felszerelést a népbiztosoknak adott át, akik magukat ruházták fel azzal. Cserny a megmaradt felszerelést a kelenföldi ruhatárba helyezte. A csapat májusi feloszlásakor többen a teljes felszereléssel megszöktek.³³

A Batthyány-palotában legénységi szobát a második emeleten alakították ki.³⁴ A kapuba géppuskát állítottak fel és az egész járdát emiatt elkerítették.³⁵ Az épületben őrszolgálatot teljesítőknél a kapuban kellett állniuk és vigyázni az ott álló autókra, valamint arra figyelni, hogy senki se járjon a palota előtti járdán. A kapuőrség 24 órás volt, ami után 24 óra szabadidő járt. Az őrknek a pincében lévő muníciót és az udvarban álló járműveket is őrizniük kellett. Cserny József szobája előtt is állt őr, aki a szobába senkit sem engedhetett be.³⁶

A sofőröket részint Cserny, részint a Vörös Hadsereg II. kerület Ezredes utca 5–7. szám³⁷ alatti autócsapat parancsnoksága rendelte ki. Csernyék rendszerint az 1. számú Autóforgalmi Intézet autóit használták, bár volt saját autóparkjuk is. Az intézet a terroristáknak autókat és szükség esetén sofőrt is kölcsönzött.³⁸ Kezdetben a sofőrök átlagos létszáma 12 fő körül mozgott, őket revolverrel és kézigránáttal szerelték fel. Emellett az autón is volt még egy rövid fegyver. A harcokban ők is részt vettek.³⁹

A csapat konyhája a VI. kerület Nagymező u. 32. alatt volt. A szakácsok is a létszámhoz tartoztak, számuk 2 fő volt, ők az ételosztásban vettek részt, fegyverük nem volt, a saját ruhájukat viselték.⁴⁰

A már említett kapuőri szolgálatra 10-10 embert alkalmaztak (akik naponként váltották egymást), továbbá 20–24 főt rendeltek ki a Szovjetházhoz, ezen felül Kun Bélához további 8–10 embert (nyolc fős személyes őrsége) rendeltek ki, mivel Kun Bélát állandó személyzet kísérte az utcán és vidéken.⁴¹

³³ BFL VII.5.c B.7075/1920. Cserny József vallomása alapján. 10. folió.

³⁴ BFL VII.5.c B.Kgy.1875/1920.

³⁵ BFL VII.5.c Kgy.5770/1920. 33. és 137–138. és 580–581. folió.

³⁶ BFL VII.5.c Kgy.5770/1920. Marsák Ábrahám elmondása alapján. Ld. még Kgy.2568/1920.

³⁷ 1902-ben az Ezredes utca – Fillér utca sarkára tervezték a boszniai-hercegovinai 1. és 3. gyalogezred részére szolgáló raktár és iroda épületeket, amelyet később bővítettek más épülettel. Később a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium autózeme lett. BFL XV.17.d.329 13090. Ezredes utcai autózem.

³⁸ BFL VII.5.c Kgy.11528/1919.

³⁹ BFL VII.5.c Kgy.5770/1920. V. kötet. 477–478. folió.

⁴⁰ BFL VII.5.c Kgy.5770/1920. 303–304. folió.

⁴¹ BFL VII.5.c Kgy.5770/1920. V. kötet. 477–478. folió.

6. kép. Kun Béla testőrei. (BFL XV.23)

Hunyady-palota (II. számú politikai terrorcsapat)

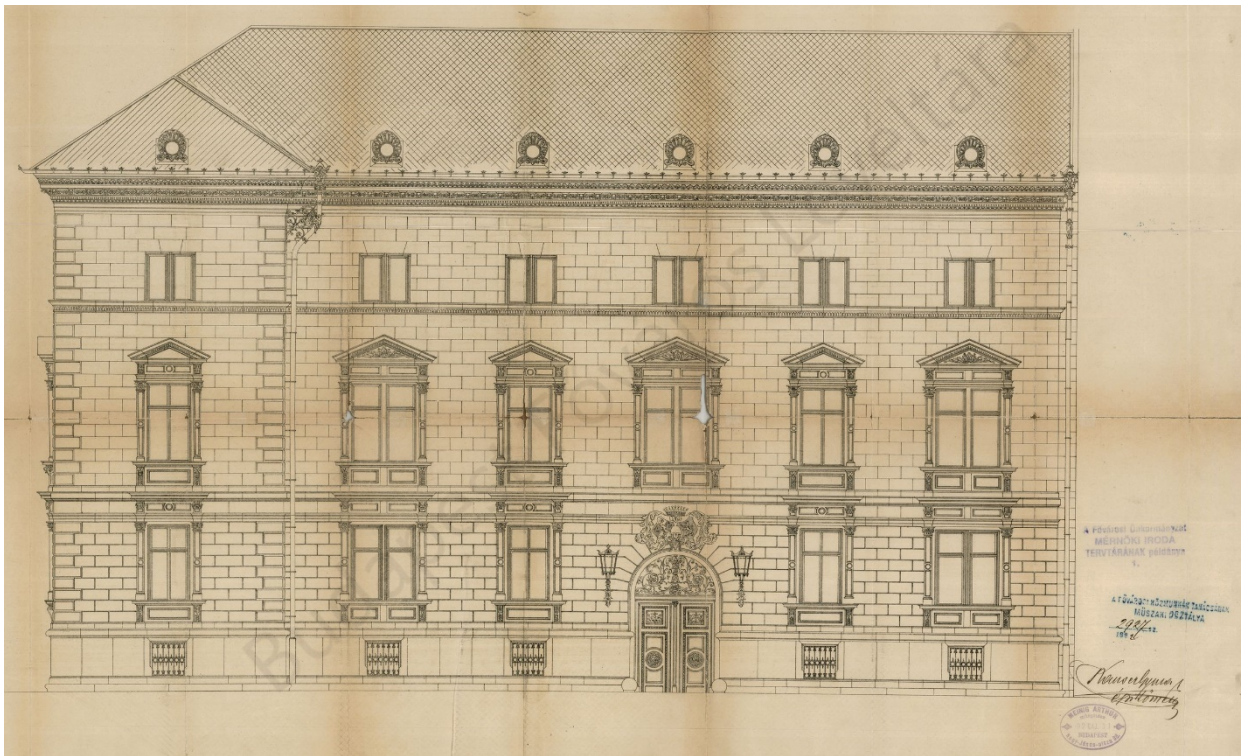
A Trefort utcai különítmény (II. számú politikai terrorcsapat) felállítását egy ellenforradalmi készülődés híre váltotta ki. 1919 áprilisának második felében Korvin Ottó a Batthyány-palotában egy külön nyomozócsoportot akart felállíttatni. A Lenin-fiúk létszámát április 20-a körül Szántó Béla hadügyi népbiztos rendeletére további 200 fővel szeretnék volna emelni, de ennyi ember nem fért el a Batthyány-palotában,⁴² így a Vörös Őrség Főparancsnoksága kijelölte számukra a Hunyady-palotát.⁴³

Hunyady Teréz grófnő tanúvallomása szerint a Cserny-féle terroristák a palotában 1919. április 26-án az éjjeli órákban jelentek meg, számuk 70–80 fő (Cserny szerint 100 fölött) lehetett. A grófi holmikat két szobába hordták össze. A palotából mindenkit kilakoltattak, kivéve a komornát és két másik lakót, egyikük a németajkú Albrecht József, portás volt. Amíg a terroristák a palotában voltak, addig senki sem tartózkodhatott az udvaron és a folyosókon, sőt, este 8 óra után sem volt szabad kimenni a lakásból, mert mindenkit lelövással fenyegettek. A palotából a terroristák mindent elvittek, még a palotában lakó két százados holmijait is. Ezekből semmi sem került elő. A beköltözésük után a terroristák női hozzátartozói minden nap a palota előtt álltak, ők vitték el az elrabolt holmikat. A Hunyady-palotában csak április 26. és május 6. között voltak terroristák, ez idő alatt csak őrszolgálatot kellett teljesíteniük.⁴⁴

⁴² BFL VII.5.c Kgy.5770/1920. V. kötet. 477–478. fólió.

⁴³ BFL VII.5.c B.7075/1920. Cserny József vallomása alapján. 5. fólió.

⁴⁴ BFL VII.5.c Kgy.5770/1920. III. kötet. 307–308. fólió.

7. kép. A Hunyady-palota homlokzatának terve. (BFL XV.17.d.329. 36534-8)

1919. május elején, a kommün válsága idején, a népbiztosok szökésre készültek. A hír hallatára az ott lévő terroristák az egész palotát kifosztották. A népbiztosok menekülése ugyanakkor elmaradt.

Terrorakciók

A terrorcsapat számos budapesti és vidéki ellenforradalmi akcióban, letartóztatásban vett részt. A rendteremtés vége letartóztatás, fosztogatás, rablás, fizikai bántalmazás és gyilkosság lett. Számos későbbi büntetőperben a tanúk elmondásából arra is fény derült, hogy a lakás és ingóság rekvirálásánál, a tulajdonos megfélemlítésére a vörösőrök mellett terroristák is szerepet vállaltak. Kilétük, nevük azonban ismeretlen maradt, a kárvallottak személyleírást is nehezen tudtak adni. A lakógyűléseken a házmegbízottak a lakók megfélemlítésére is a fegyverekkel fenyegetőztek. A Lenin-fiúk a terrorakciókat a csapat május elejei feloszlásáig folytatták. Előtte még április második felében Cserny csapatából kb. 40–45 főt átvezényeltek Szamuely Tiborhoz (valószínűleg ezért kötötték tévesen Szamuely névéhez a Lenin-fiúk vezetését) Cserny emberei parancsnoksága alatt vonultak Szolnokra, hogy a frontról visszaözlő vöröskatonákat lefegyverezzék és katonai forradalmi törvényszék elé, vagyis annak elnöke, Szamuely Tibor elé állítsák. Ekkor még Csernynek nem volt arról tudomása, hogy az elvitt emberei Szamuely főparancsnoksága alá kerültek. Ezeket az embereket többet már nem látta, csupán azt a 2–3 személyt, akiket Szamuely elkergetett.

A terrorcsapat 1919. májusi feloszlata

A Lenin-fiúk feloszlására 1919. május 3-án került sor,⁴⁵ amikor a kormányzótanács szociáldemokrata tagjai tudomást szereztek a csapat áprilisi gyilkosságairól. Kunfi Zsigmond (1879–1929) kérdőre vonta a Belügyi Népbiztosságot, mert a Cserny-csapat a kormányzótanács engedélye és tudta nélkül jött létre. Landler Jenőnek sem volt tudomása a csapatról, míg Vágó Béla elismerte, hogy a forradalom védelme miatt szervezte meg a csapatot, de a Batthyány-palota akkori közveszélyesnek tartott csoportját ő sem kívánta fenntartani.⁴⁶

Cserny 1919. május elején (5-én vagy 6-án) írásbeli rendeletet kapott Kun és Landler aláírásával, hogy jelentkezzen az összes emberével és munícióval a gödöllői főhadiszálláson. Cserny még előtte elment két társával Kun Bélához, aki közölte velük, hogy a terrorcsapat embereire állandó panasz érkezett. Kun Béla a rendelkezést Korvin Ottó hatására enyhítette, így Cserny az általa legmegbízhatóbbnak tartott 40 emberét politikai nyomozóként megtarthatta. Utóbb belőlük alakult meg az Országházban a Belügyi Népbiztosság V. Nyomozó Alosztálya nevű különítmény.⁴⁷ A gödöllői indulás előtt az épületről leszerelték a több mint egy hónapig álló *Kun-Vágó Laktanya Lenin-fiúk* feliratú táblát.⁴⁸

A terrorcsapatnak Kun Béla utasítására Böhm Vilmosnál kellett jelentkeznie Gödöllőn. Közben Cserny a legmegbízhatóbb 80–90 emberét magánál tartotta, a többieket a Trefort utcai második terrorcsapattal egyesítette és közel 160 embert Fikert Ferenc (1895–?)⁴⁹ parancsnoksága alatt Gödöllőre küldött. Fikert május 5-én végül csak 80 emberrel ment Gödöllőre, ahol jelentkezett Stromfeld Aurél vezérkari ezredesnél, Csernyék május 6–7-én követték a társaikat. Ők ezek után a hadsereg-parancsnokság karhatalmi osztagát képezték.⁵⁰

Csernyt és csapatát két zászlóalj és egy üteg fogadta. Moór Pál, a főparancsnokság politikai osztályának vezetője felszólította őket fegyvereik átadására, ami meg is történt.

2. táblázat. Elkobzott fegyverek.

14 cm-s aknavető	6 db
9 cm-es aknavető	6 db
7 és fél cm-es páncélgépjármű	3 db
gyalogsági gépjármű	7 db
gépjármű	7 db
kézigránát	130 láda
gépjárműtöltény	41 rekesz
töltény gyalogsági gépjármű számára	115 láda
aknavető és gépjármű	807 láda
személyautó	7 db
teherautó	6 db

Egy autót elrejtettek, de pár nap múlva az is előkerült. A lefegyverzett legénységet kiküldték a frontra a hatodik hadosztályhoz, ahol rendes frontszolgálatot láttak el, ami miatt a

⁴⁵ Föl kell oszlatni a politikai terrorcsapatokat 1919. 7. p.

⁴⁶ Böhm 1946. 292–293. p.

⁴⁷ BFL VII.5.c B.7075/1920. Cserny József vallomása alapján. 5. fólió.

⁴⁸ Árkus 1960. 64. p.

⁴⁹ Biró 2019. 289. p.

⁵⁰ BFL VII.5.c B.Kgy.8746/1920. I. kötet. 58–65. fólió.

legénység elégedetlen volt, mert ők a védtelen emberek megtámadásához voltak szokva. Az egységet végül visszaküldték Gödöllőre, leszerelték őket. 10–15 embert közülük Cserny átvett politikai nyomozónak.⁵¹

A Politikai Nyomozó Osztály V. Nyomozó Alosztálya

Az 1919. májusi átszervezések nyomán Haubrich József hadügyi népbiztos⁵² a maga részére lefoglalta a Batthyány-palotát. A Cserny csoport tagjai közül 25 főt a Szovjetházhoz, 15 főt az Országház őrségéhez küldtek, 50 főt (más forrás 43-at említ) Korvin Ottó testületébe vezényelték. Cserny az utóbbiakkal költözött be az Országházba és ott a Politikai Nyomozó Osztály V. Nyomozó Alosztályaként működött.⁵³ Cserny említette Korvinnak, hogy baj lesz abból, ha ő kivonul a fővárosból, mert felütheti az ellenforradalom a fejét. Ezt Korvin közölte Kun Bélával. Ennek hatására dönthetett úgy a kormányzótanács szűkebb intéző bizottsága (Kun Béla, Landler Jenő, Böhm Vilmos), hogy Cserny a legmegbízhatóbb embereivel költözzön az Országházba, és engedélyezték, hogy a nevük *Vörös Őrség Politikai Nyomozó I-ik Alosztálya*, parancsnoka pedig Cserny József legyen. Cserny és csapata 1919. május 10–15-től 1919. július 8-ig működött az Országházban. Különítményes jellegük továbbra is megmaradt. Külön bélyegzőt is kaptak „*Belügyi Népbiztosság politikai osztályának különítménye*” néven. (Cserny szerint – ahogy már utaltunk rá –már korábban is használták ezt a nevet.). Cserny különítménye négy nyomozócsoportot alkotva betagozódott ugyan a politikai osztály szervezetébe, de a valóságban a szervezeti felosztás és hierarchia nem érvényesült.⁵⁴

Utolsó átszervezések, a Mozdony utcai terrorlaktanya

Miután 1919. július 8-a után az Országházban lévő V. Nyomozó Alosztályt feloszlatták, annak egy részét a Mozdony utca 40. szám alá vezényelték. Nevük a pecsétjük alapján: „*Budapest-Vidéki II-ik Vörös Őrkerület Törzsosztága*”. A csapatot a Budapest-Vidéki II. Vörösőr Kerületi Parancsnokság alá osztották be, akinek Bandl Ferenc volt a parancsnoka. Ezt Kun Béla az Országházban úgy indokolta meg Cserny legénysége előtt, hogy ő már nem bízott Csernyben, mivel iszik és emiatt átszervezteti Cserny alakulatát (más néven Cserny-zászlóalj). Ezért egyesítette Cserny egységét a Gombos Ferenc-, Fabik Károly- és Szamuely-féle terrorcsapatokkal és helyezte őket a vörösőrség alá.⁵⁵ Tehát Cserny magával vitte a politikai nyomozóosztályos embereit. Gödöllőről is jöttek a főhadiszállás karhatalmistáiból. Így közel 180–200 fő gyűlhetett össze, természetesen megfelelő fegyverzettel együtt. Az épület

⁵¹ Böhm 1946. 294–295. p.

⁵² Haubrich József (1883–1938). A kommün alatt kereskedelmi népbiztos-helyettes, majd hadügyi népbiztos, 1919 májusától Budapest IV. hadtestének parancsnoka. A Peidl-kormány alatt hadügyminiszterként (augusztus 1–6.) felszámolta a Vörös Őrséget. 1919. augusztus 13-án letartóztatták. A budapesti királyi büntetőtörvényszék B.Kgy.6274/1920. szám alatt halálra ítélte. 1922. május 5-én, az ötödik fogolycsere-transzporttal kiszállították Szovjet-Oroszországba. 1938-ban a sztálini tisztogatások során halt meg a Szovjetunióban. BFL VI.1.d 1. doboz. 1925. A. 23. p.

⁵³ BFL VII.5.c B.Kgy.10303/1919. II. kötet. 251. fólió. Korvin Ottó 1919. szeptember 23-ai büntetőtörvényszéki jegyzőkönyve alapján. Április elején megalakult a Batthyány-palotában a magukat politikai terrorcsapatnak nevező Cserny-csoport, ez Vágó Béla megbízásából történt. Május közepén Jancsik vörösőr parancsnok a fővárosban nem tűrt meg más karhatalmi erőket.

⁵⁴ B. Müller 2016. 29–54. p. BFL VII.5.c B.Kgy.11529/1919. 62. fólió.

⁵⁵ Csatolva Cserny József tanúvallomási jegyzőkönyve. BFL VII.5.c Kgy.2568/1920.

pincéjében gyilkolták meg 1919. július 22-én az ellenforradalom szervezése vádjával 1919. július 18-án letartóztatott Fery Oszkár, Borhy Sándor és Menkia János csendőröket.⁵⁶ Az áldozatok holttestét a Múzeum rakparton dobták a Dunába.⁵⁷ A gyilkosság után a terrorcsapatot hamarosan lefegyverezték, majd 1919. július 26-án feloszlatták.⁵⁸

8. kép. A Bandl-különítmény és a Cserny-zászlóalj, köztük Szántó Béla népbiztos és Jancsik Ferenc. (BFL VII.5.c B.Kgy.13/1920.)

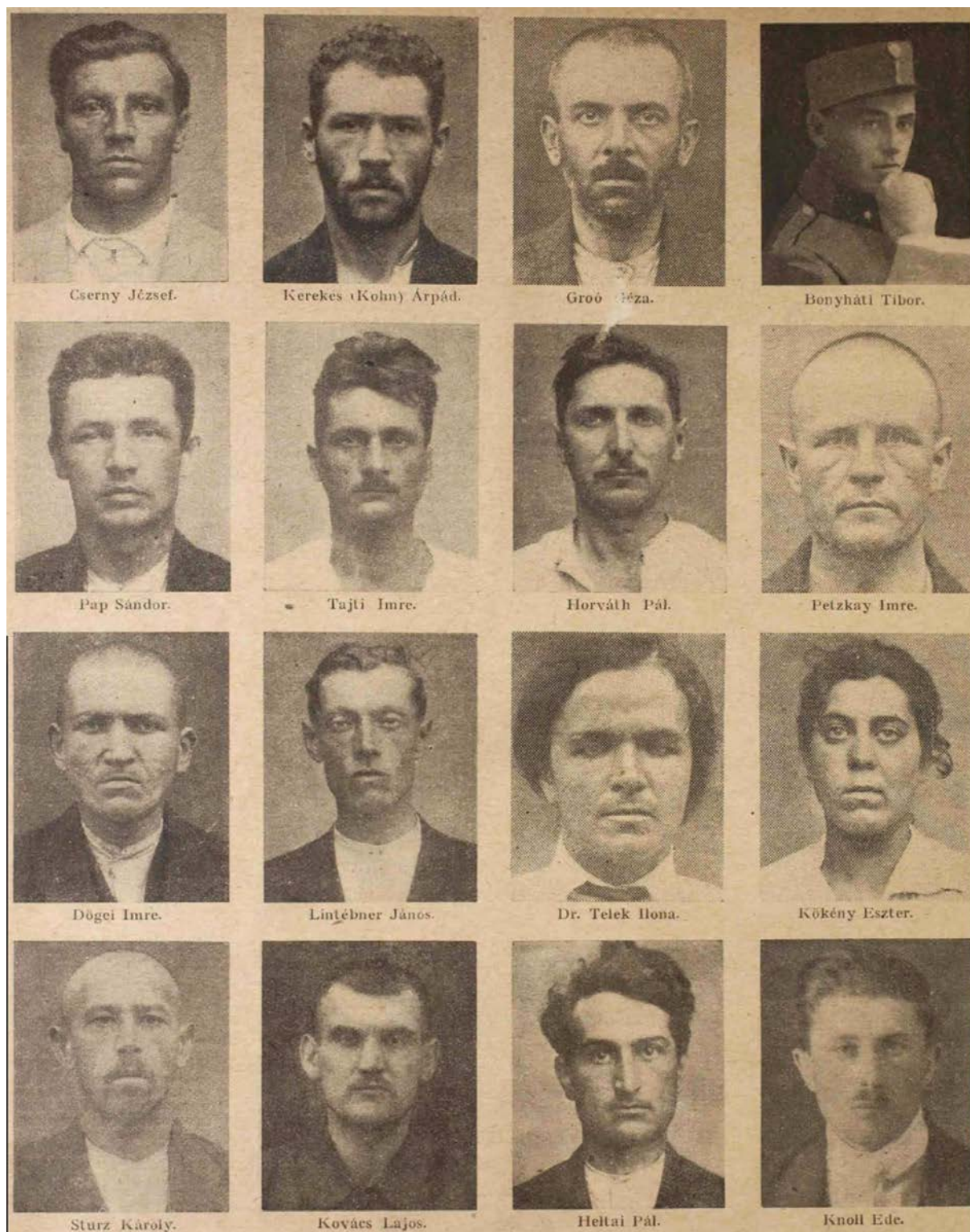
A bukás utáni felelősségre vonás

A terroristák felkutatása, letartóztatása már a tanácsállam 1919. augusztus 1-jei bukása után megkezdődött, majd ezt Budapest 1919. augusztus 4-ei román megszállása felgyorsította. A Friedrich-kormány az 1912. évi LXIII. tc.-kel, a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről szóló törvénnyel biztosította ténykedéseit. A kormány 1919. augusztus 19-én adta ki a „törvénykezés ideiglenes szabályozásáról” szóló rendeletét, amellyel visszahelyezte jogaiba – ezt már a Peidl-kormány 1919. augusztus 3-i 5. sz. rendelete is megtette – a „rendes bíróságokat és ügyészségeket”. A kormány az úgynevezett *kommunista* bűnügyek nagy tömegére tekintettel az 1919. augusztus 20-án életbe lépett 4.039. M.E. számú rendeletével gyorsított eljárást rendelt el. Ennek során a rendelet hatálya alá tartozó bűncselekményekkel gyanúsítható személyeket – jogorvoslat lehetősége nélkül – kötelezően előzetes letartóztatásba kellett helyezni. Őket a fővárosban az eljárások során, ítéletükig a Budapesti, illetve a Pestvidéki Államügyészség fogházaiban, az Országos Gyűjtőfogházban, valamint a Margit körúti katonai fogházban őrizték (a fogva tartottak nagy száma miatt ideiglenes fogházat is nyitottak a Szerb utcai zálogházat átalakítva).

⁵⁶ Biró 2019. 119–120. p.

⁵⁷ Biró 2020. 71. p.

⁵⁸ BFL VII.5.c B.Kgy.643/1920.

9. kép. Lenin-fiúk és más bűnösök a bíróság előtt. (Tolnai Világlapja. 1919. december 6. 6. p.)

Cserny József sorsa

Cserny a Tanácsköztársaság augusztus 1-jei bukása után Nyugatra próbált szökni, de 1919. augusztus 4-én Körmenten – a sors iróniája – a még létező Vörös Őrség (a Dunántúlon a kommunista karhatalom még napokig, 1919. augusztus 7–8-ig tartotta magát) letartóztatta és

Budapestre szállították. Kezdetben bizakodott, mert a tanácsállam bukását követően megalakult Peidl Gyula-kormányban egykori kommunisták is voltak, többek között Haubrich József. Cserny reményei azonban gyorsan szertefoszlottak. Először a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék Fogházában, majd 1919. augusztus 29-től már a Margit körüti fogházban őrizték. A fogházban készült személyleírása szerint huszármundért viselt, 175 cm magas, barna hajú és szemű, hiányos fogazata mellett három aranyfoga is volt. A budapesti büntetőtörvényszék 1919. december 11-én kelt ítéletében hét rendbeli gyilkosság és egy rendbeli orgazdaság miatt halálra ítélte, Az ítéletet 1919. december 18-án hajtották végre. Az említett „nagy per”-ben – kegyelmet remélve – elárulta társait, megnevezte a proletárdiktatúra terrorcsapatait és azok műveleteit, gyilkosságait, ezért a kommunisták árulónak tartották.⁵⁹ A Tanácsköztársaság 40. évfordulója után 1960-ban megjelent, a tanulmányunkban többször említett Árkus József monográfiája sem hagyta szó nélkül Cserny mindent beismerő vallomását.

Levéltári források

Budapest Főváros Levéltára (BFL)

VI.1.d Magyar Királyi Államrendőrség Budapesti Főkapitányságának iratai. Politikai nyomozócsoport-osztály iratai.

VII.5.c Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék iratai. Büntetőpererek iratai.

VII.12.b Budapesti Központi Királyi Járásbíróság iratai. Peres és perenkívüli iratok.

XV.17.d.329 Budapesti tervek gyűjteménye. Budapest (székes) főváros tervei. Építési ügyosztályok tervtára.

XV.17.e.306 Budapesti tervek gyűjteménye. Budapest Főváros Tanácsa tervei. Budapesti Műemlék Felügyelőség.

XV.23 Budapest Főváros Levéltárában rendezett kiállítások anyaga.

Felhasznált irodalom

- Árkus 1960. Árkus József: *Lenin-fiúk. Emlékezés a Magyar Tanácsköztársaság hős védelmezőire*. Budapest, 1960.
- Biró 2014. Biró Aurél: *A Tanácsköztársaság fővárosi karhatalmai*. Budapest, 2014.
- Biró 2019. Biró Aurél: *Vörös terrorcsapatok és a mindennapok terrorja a Magyarországi Tanácsköztársaság idején*. Pápa, 2019.
- B. Müller 2016. B. Müller Tamás: *Vörösteror az Országgházban 1919*. Budapest, 2016.
- Böhm 1946. Böhm Vilmos: *Két forradalom tüzeiben*. Budapest, 1946.

⁵⁹ BFL VII.5.c B.Kgy.8931/1919. Lásd még Stocker 1920. 6., 13. p., 16–18. p.; BFL VII.102.a 305/1919.; Cserni József.; Akasztófán a tizennégy terrorista 1919. 1–2. p., Árkus 1960. 133–135. p.

- Rotter 1979. Rotter József: A Belügyi Népbiztosság Politikai Nyomozó Osztálya. *A proletárdiktatúra védelmében*. Budapest, 1979. 35–109. p.
- Stocker 1920. Stocker Antal: *A nagy per. Cserny József és terrorista társainak bűnügye*. Budapest, 1920.

Impresszum

Budapesti Levéltári Mozaikok

A kiadó neve: Budapest Főváros Levéltára
A kiadó székhelye: 1139 Budapest, Teve u. 3–5.
Felelős kiadó: Dr. Kenyeres István főigazgató

Főszerkesztő: Dr. Simon Katalin
Szerkesztőség: Fazekasné Dr. Toma Katalin, Dr. Fehér Csaba, Dr. Garami Erika, Dr. Ternováczy Bálint, Dr. V. László Zsófia, Tóth Gergely (technika- és honlapfelelős)

A szerkesztőség elérhetősége: 1139 Budapest, Teve utca 3–5.; 1554 Budapest, Pf. 41.
e-mail: mozaikok@bparchiv.hu